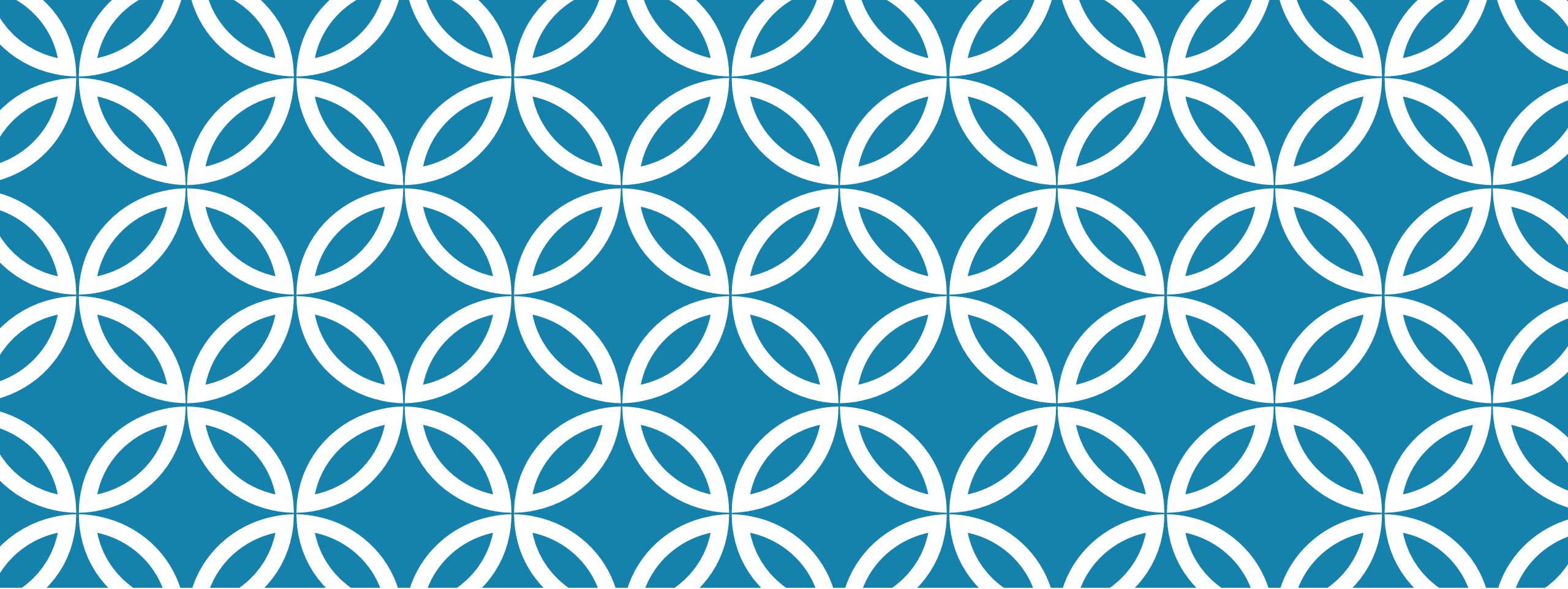

TŁUMACZENIE NIEPRZYSTAJĄCYCH TERMINÓW PRAWA CYWILNEGO

Anna Kizińska, Wydział
Lingwistyki Stosowanej UW

TRZĘŚ PREZENTACJI STANOWI FRAGMENTY KSIĄŻKI TERMINY NIEPRZYSTAJĄCE W TŁUMACZENIU TEKSTÓW PRAWNYCH I PRAWNICZYCH, POLSKIE I
BRYTYJSKIE PRAWO RODZINNE I SPADKOWE, KTÓRA UKAŻE SIĘ NAKŁADEM WYDAWNICTWA C.H. BECK W DRUGIM KWARTALE 2018

CEL

przedstawienie przykładów nieprzystających terminów polskiego i brytyjskiego prawa rodzinnego i spadkowego

porównanie ich tłumaczeń na język angielski

ocena trafności zastosowanych ekwiwalentów angielskich i określenie technik tłumaczeniowych zastosowanych w ich tworzeniu

zapropowanie dla danego terminu nieprzystającego ekwiwalentu funkcjonalnego

o najwyższym stopniu przystawalności

METODA BADAWCZA

Nieprzystawalność

„Z powodu inherentnej nieprzystawalności terminologii różnych systemów prawnych (*incongruency of terminology of different legal systems*) nie oczekuje się od tłumaczy prawniczych, aby stosowali naturalne ekwiwalenty języka docelowego, które są konceptualnie identyczne z pojęciami w systemie źródłowym” (Šarčević 1997: 149).

Ekwiwalent funkcjonalny

„termin oznaczający pojęcie lub instytucję docelowego systemu prawnego, mającą taką samą funkcję jak dane pojęcie źródłowego systemu prawnego” (Šarčević 1997: 236) [tłum. – A.K.].

METODA BADAWCZA

Analizie zostały poddane prawnicze słowniki polsko-angielskie:

Myrczek-Kadłubicka (2013)

Pieńkos (2002)

Ożga (2009)

Łozińska i Łozińska-Małkiewicz (2005) oraz

tłum. Kodeksu Postępowania Cywilnego (C.H. Beck: 2016)

„legal separation judgment”; „judgment of legal separation”.

tłum. Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego (C.H. Beck 2011) „judgment adjudicating a separation”; „ruling on separation”

METODA BADAWCZA

Termin

„wyraz (połączenie wyrazowe) o konwencjonalnie określonej, ściśle zdefiniowanej strukturze pojęciowej, w zasadzie jednoznaczny i nie podlegający interpretacji o charakterze emocjonalnym, posiadający natomiast zdolności systemotwórcze”
(Lukszyn i Zmarzer 2001: 9)

„Termin prawny to termin występujący w tekście prawnym, którego wszystkie kryteria stosowalności określone są przez prawo w postaci definicji legalnych – równościowych lub częściowych. Z kolei terminem faktycznym jest ten termin, którego kryteria stosowalności (orzeczenie o czymś czy o kimś) nie są sformułowane w tekście prawnym” (Morawski 1980: 187).

ETAPY BADANIA

1. zaprezentowanie terminu polskiego oraz jego angielskich ekwiwalentów użytych w angielskich tłumaczeniach ustawy
2. omówienie cech instytucji prawnych, które kryją się za terminem nieprzystającym i ekwiwalentami użytymi w tłumaczeniu
3. zaproponowanie nowego ekwiwalentu funkcjonalnego
4. zbadane występowanie lub brak występowania ekwiwalentów w tekstach doktryny oraz tekstach źródeł prawa brytyjskiego
5. omówienie technik zastosowanych w tworzeniu ekwiwalentów proponowanych w dotychczas opublikowanych tłumaczeniach

„BŁĄD”, „POD WPŁYWEM BŁĘDU” - DEFINICJA

„niezgodność między obiektywną rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości człowieka (...) wada ta uzasadnia uchylenie się od skutków prawnych” (Radwański 2004: 265-267).

„podstęp”, który definiuje się jako błąd wywołany podstępnie. Podstępne działanie to świadome wprowadzenie jakiejś osoby w błąd, w konsekwencji którego następuje niedopuszczalna ingerencja w sferę motywacji osoby podejmującej czynność prawną (Radwański 2004: 265-266).

EKWIWALENTY

„under the influence of an error”

„under the influence of error”

„as a result of an error”

PROPONOWANY EKWIWALENT FUNKCJONALNY

„under fraud” oznacza sytuację, gdy „testator jest raczej przez kogoś świadomie wprowadzany w błąd niż do czegoś zmuszany” (...). Na przykład osoba mówi testatorowi, że potencjalny spadkobierca zmarł (Birks 2000: 538).

[Fraud occurs when the testator is deliberately misled, rather than coerced.]

„BŁĄD”, „POD WPŁYWEM BŁĘDU”

„error” - „błąd prawny w wyroku lub postanowieniu sądu lub błąd popełniony w toku postępowania prawnego” (A Dictionary of Law 1997: 168, 2003: 179)

[Error A mistake of law in a judgment or order of a court or in some procedural step in legal proceedings]

podobnie termin „error” definiuje Curzon (2002: 158).

WYSTĘPOWANIE (ŹRÓDŁA PRAWA, DOKTRYNA)

1. „under the influence of an error” „under the influence of error”

(~~teksty doktryny, źródła prawa~~)

2. „as a result of an error” (teksty źródeł prawa)

„Industrial Tribunals (Constitution and Rules of Procedure) Regulations (Northern Ireland) 1996”:

„Review of tribunal’s decision 11.— (1) Subject to the provisions of this rule, a tribunal may, on the application of a party or of its own motion, review any decision on the grounds that—(a) the decision was wrongly made as a result of an error on the part of the tribunal staff”;

WYSTĘPOWANIE (ŹRÓDŁA PRAWA)

„The Foreign Compensation (Romania) Order 1976”: „If any transfer of property, or of any interest in property, to which a claim relates was effected in Romania between 15th February 1941 and 12th September 1944, that transfer shall be deemed for the purposes of this Part of the Order to have been null and void if it was effected under fraud or duress or without the consent of the person to whom the property or interest in property belonged at the date of such transfer”

WYSTĘPOWANIE - DOKTRYNA

„A particular passage or word in an otherwise valid will or codicil is omitted from probate if it was inserted: (...) (iii) as a result of fraud (...) (Kerridge i Brierley 2009: 461); „If he does plead fraud – and loses the claim – he will normally be ordered to pay the costs of the unsuccessful party” (Kerridge i Brierley 2009: 465).

TECHNIKI

„as a result of an error”

technika całkowitego przesunięcia

zastosowanie w tekście docelowym frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka docelowego występującej w tekstach źródeł prawa języka docelowego, której znaczenie jest zupełnie różne od znaczenia frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka źródłowego występującej w tekstach źródeł prawa języka źródłowego. Wynikiem stosowania tej techniki jest całkowita zmiana znaczenia frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) języka docelowego w tekście docelowym.

TECHNIKI

„under the influence of an error”, „under the influence of error”

„kalka językowa, czyli dosłowne tłumaczenie połączenia wyrazowego jest częściej przenoszona z języków o dużym zasięgu do języków o małym zasięgu (...) stosowanie kalki w tłumaczeniu z języka o stosunkowo małym zasięgu, jakim jest język polski, wymaga najczęściej wyjaśnienia w języku o dużym zasięgu” (Kierzkowska 1991: 33).

„TESTAMENT ZWYKŁY, TESTAMENT SZCZEGÓLNY”

Testamenty zwykłe to testamenty: holograficzny (własnoręczny), notarialny oraz alograficzny (urzędowy) (Elżbieta Skowrońska-Bocian 2008: 85-91).

Testamenty szczególne to testament ustny, testament sporządzony na polskim statku (morskim lub powietrznym) oraz testament wojskowy (Elżbieta Skowrońska-Bocian 2008: 91–97).

EKWIWALENTY

„ordinary wills”

„ordinary testaments”

„special wills”

„special testaments”

„will in a non-standard form [emergency will]”

„extraordinary testaments”

„TESTAMENT ZWYKŁY, TESTAMENT SZCZEGÓLNY”

„formal wills” (Birks 2000: 528, Kerridge i Brierley 2009: 41-62)

„privileged (informal) wills” (Birks 2000: 528)

„informal wills”

„privileged wills” (Kerridge i Brierley 2009: 41–62).

FORMAL WILLS

„Wills Act 1837”: forma pisemna testamentu, podpisanie testamentu przez testatora lub w jego obecności i na jego polecenie, chęć testatora do nadania swoim podpisem ważności testamentowi oraz złożenie podpisu przez testatora lub potwierdzenie przez niego podpisu w obecności dwóch lub więcej świadków obecnych w tym samym czasie (Birks 2000: 528-531).

[The will must be in writing. (...) The will must be signed by the testator or in his presence and by his direction. (...) The testator must intend by his signature to give effect to the will. (...) The testator's signature must be made or acknowledged in the presence of two or more witnesses present at the same time.]

INFORMAL WILLS

trzy grupy spadkodawców uprzywilejowanych („privileged testators”):

żołnierze w czynnej służbie,

żeglarze lub marynarze na morzu oraz

członkowie sił powietrznych i morskich Jej Wysokości (traktowani jak żołnierze w czynnej służbie, uprzywilejowani nawet jeżeli nie znajdują się na morzu).

PROPONOWANE EKWIWALENTY FUNKCJONALNE

„formal wills” ⇔ „testamenty zwykłe”

„privileged wills”, „privileged (informal) wills”/„informal wills” ⇔ „testamenty szczególne”

WYSTĘPOWANIE — ŹRÓDŁA PRAWA, DOKTRYNA

„ordinary wills” X

„ordinary testaments” X

„special wills” X

„special testaments” X

„will in a non-standard form [emergency will]” X

„extraordinary testaments” X

WYSTĘPOWANIE — ŹRÓDŁA PRAWA X, DOKTRYNA

„(...) w tym względzie brak jest różnic pomiędzy testamentem zwykłym a szczególnym” (Kerridge i Brierley 2009: 57–58);

[„(...) In this respect there is no difference between a formal will and an informal will”.]

czy: „(...) testament szczególny pozostaje w mocy nawet jeżeli osoba, która go sporządziła utraciła prawo do sporządzania testamentu szczególnego” (Kerridge i Brierley 2009: 59).

[„(...) a privileged will remains valid after the person who made it has ceased to be privileged”.]

TECHNIKI

„ordinary will” – technika terminologizacji

zastosowanie w tekście docelowym frazy (lub zwrotu czy wyrażenia) występującej w języku docelowym, lecz nie będącej terminem prawnym

„special will” „ordinary testaments”, „extraordinary testaments” oraz „special testaments” – technika kalki

TECHNIKI

„wills in a non-standard form [emergency wills]” - dwukrotne zastosowanie techniki ekwiwalentu opisowego

Technika *ekwiwalentu opisowego* „podstawia opis czy też definicję za termin i w związku z tym może być zastosowana tylko wtedy, gdy dany element pojawia się w tekście raz i nie odgrywa w nim bardzo znaczącej roli” (Hejwowski 2007: 82).

WYROK ORZEKAJĄCY SEPARACJĘ

separacja prawna powstaje w chwili uprawomocnienia się wyroku (postanowienia) orzekającego separację (Gromek 2016: 503).

od tej daty powstają skutki separacji. „Separacja przynosi takie skutki jak rozwód, z wyjątkiem: możliwości zawarcia małżeństwa (...) i zwolnienia małżonków z obowiązku wzajemnej pomocy, tzn. małżonkowie pozostający w separacji mają obowiązek wzajemnej pomocy, jeżeli wymagają tego względy słuszności (...) (Gromek 2016: 502).

WYROK ORZEKAJĄCY SEPARACJĘ

skutki separacji w prawie polskim:

„instytucja ta zwalnia małżonków z obowiązku wspólnego pożycia, a także wywołuje większość skutków jakie niesie za sobą orzeczenie rozvodu (...)” (Matyba 2014).

WYROK ORZEKAJĄCY SEPARACJĘ

PROPONOWANY EKWIWALENT FUNKCJONALNY

„judicial separation” „środek prawny orzeczony na podstawie wyroku sądowego, na mocy którego powód/ka zostaje zwolniony/a z obowiązku wspólnego pożycia z pozwaną/ym” (Curzon 2002: 235).

„decree of judicial separation”: „w istocie wyrok ten zwalnia małżonków z obowiązku wspólnego pożycia i umożliwia każdemu małżonkowi zwrócenie się do sądu z roszczeniem finansowym” (Black, Bridge, Bond, Grewcock, Gribbin, Reardon 2016: 110)

PROPONOWANY EKWIWALENT FUNKCJONALNY

a decree of judicial separation does not terminate the marriage but merely relieves the parties of the duty to live with each other, although they are not obliged to separate. (A Dictionary of Law 1997: 425, 2003: 352)

separation order: an order by the courts that a husband and wife do not have to cohabit, known as a judicial separation order under the Matrimonial Causes Act 1973 but renamed by the Family Law Act 1996. The order does not terminate the marriage but it does free the parties of marital obligations. Separation is appropriate when there are religious objections to divorce or when the parties have not finally decided upon divorce. (Gilmore, Glennon 2012: 88)

WYSTĘPOWANIE-ŹRÓDŁA PRAWA, DOKTRYNA

„judgment adjudicating a separation” X

„ruling on separation” X

„legal separation judgment” X

„judgment of legal separation” X

SEPARATION ORDER

„The Family Proceedings (Amendment No. 2) Rules (Northern Ireland) 2005” :

„Where a reconciliation has been effected between the petitioner and the respondent—(a) in a matrimonial cause—(i) after a decree nisi has been pronounced but before it has been made absolute, or (ii) after a decree of judicial separation has been pronounced; and (b) in a civil partnership cause—(i) after a conditional order has been made but before it has been made final, or (ii) after a separation order has been made, either party may apply for an order rescinding that decree or order by consent.”

SEPARATION ORDER

„separation orders equate to decrees of judicial separation between spouses” (Black, Bridge, Bond, Grewcock, Gribbin, Reardon 2016: 126)

PODSUMOWANIE

„W zakresie stosowanej terminologii, pomimo ogromnych nieraz różnic między systemem anglosaskim a systemem polskim, tam gdzie to możliwe, należy odwoływać się do analogicznych instytucji prawa anglosaskiego (...) w przeciwnym razie narazimy się jako tłumacze na zarzut braku profesjonalizmu” (Jopek-Bosiacka 2006: 134).

„Tłumacz powinien dążyć do ekwiwalencji funkcjonalnej, a nie formalnej. Przecież celem tłumaczenia prawniczego, jak i innych rodzajów tłumaczenia, jest wykonanie tłumaczenia, które będzie co najmniej tak zrozumiałe i naturalne w odbiorze jak oryginał” (Alcaraz i Hughes 2002: 178-9).

PODSUMOWANIE

„stosowanie przybliżonych ekwiwalentów przy tłumaczeniu dokumentów jest mylące i nie zalecane, chociaż w pewnych wypadkach możliwe” (Kodeks Tłumacza Przysięgłego 2005: 88).

„tłumacząc na języki obce z polskiego zaleca się uwzględniać przyjętą dla określonych pojęć terminologię w języku docelowym, jeżeli ich zakresy znaczeniowe pokrywają się na tyle, że mogą być utożsamiane z pojęciami w obcym systemie prawnym” (Kierzkowska 2005: 92).

BIBLIOGRAFIA (WYBRANE POZYCJE):

Birks, P. (2000). *English Private Law. Volume I, II.* Oxford University Press.

Hejwowski, K. (2007). *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu.* Warszawa : PWN.

Jopek-Bosiacka, A. (2008) *Przekład prawny i sądowy.* Warszawa: Wydawnictwo PWN.

Kerridge, R. and Brierley, A.H.R. (2009). *Parry and Kerridge: The Law Succession. 12th edition, London: Sweet & Maxwell Ltd/Thomson Reuters Law.*

Kizińska, A. (2015) *Ekwiwalencja w tłumaczeniu tekstów prawnych i prawniczych. Prawo spadkowe.* Warszawa : CH Beck.

Lukszyn, J. and Zmarzer, W. (2001). *Teoretyczne podstawy terminologii.* Warszawa: Wydział Lingwistyki Stosowanej i Filologii Wschodniosłowiańskich UW.

Morawski, L. (1980). "O pewnym rozumieniu prawa i faktu oraz o niektórych jego zastosowaniach". *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny.* Nr 1, 185-204.

Newmark, P. (1988). *Approaches to Translation.* Prentice Hall.

Radwański, Z. (2004). *Prawo cywilne.* Warszawa: C.H. Beck.

Reiss, K. and Vermeer H. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie.* Tübingen: Niemeyer.

Sarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation.* The Hague/London/Boston: Kluwer Law International.

Skowrońska-Bocian, E. (2008). *Prawo spadkowe.* Warszawa: C.H. Beck.